

تَنْبُوْءٌ اَدُوْ

مَحَلَّةُ جَمْعِيَّةِ الْقَاهِرَةِ الْخَيْرِيَّةِ الْاَزْمِنِيَّةِ الْعَامَّةِ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒՄԻԻՆ ԳԼՏԻՐԷԻ Տ.Բ.ԸՄՈՒԹԵՆԸ

المدير المسؤول . صاروخان - ١٥ شارع عماد الدين - تليفون ٥٥٦٣٦ - صندوق بريد ٧١٧ القاهرة

Է. ՏԱՐԻ

Թ Ի Ի 2

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 1963

ՄԵՐ ԼԵՋՈՒՆ ԵՒ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

Մեր բազմադարեան պատմութեան ամենէն գեղեցիկ եւ ամենէն կարեւոր շրջանը այն ժամանակամիջոցը հանդիսացաւ, երբ Աստուածաշունչ մատնանը հայերէնի քարգմանակեցաւ մէկ քանի գրական գործերու հետ եւ հիմը դրուեցաւ մեր ազգային դրպութեան, առաջնորդութեամբ երկու հաւատարմ եւ հաննարեղ դէմքերու՝ Ս. Սահակի եւ Ս. Մեսրոպի, օժանդակութեամբը խաղաղասէր եւ լուսամիտ վեհապետի մը, Վոսաճապուհ սրբայինի:

Այս լուսապսակ դէմքերը շրջապատուած էին, այդ ժամանակներու մշակութային մեծ ուստաններու մէջ կրթուած տաղանդաւոր աշակերտներու խումբով մը, որոնք մտաւոր նոյն պաշարով մը օժտուած, հայրենիք վերադառնալով իրենք գիրենք, սրամաղրած էին Սահակի եւ Մեսրոպի առաջադրած ազգային վերականգնումի մեծ ծրագրին կենսագործման, որ ուրիշ բան չէ երբ ոչ Արշակունեաց արքայատոհմի մականին տակ, դարեր շարունակ ապրած, բայց իրարու հետ ամբողջովին չճուլուած ցեղերու համայնութիւն մը եղող հայ ժողո-

վուրդէն, մէկ լեզուով, մէկ մշակոյթով եւ միակ հաւատով միաբայլ ազգ մը կերտելու փրկարար աշխատանքը:

Այդ աշակերտները՝ Ղազարը, Եղիշէն, Եգնիկը, Մովսէսը, Կորիւնը, Եւայլն, համակուած իրենց մեծ ուսուցիչներուն հայրենասիրութեամբը, կրօնասիրութեամբը եւ անսահման գոհողութեան ոգիովն ու գգացումներովը, մեր պատմութեան ամենէն նախաազգրական, ամենէն բաղդորոշ մէկ քաղտին ասպարէզ կուգային, եւ քեւրակունք կ'ըլլային իրենց գաղափարապաշտ ուսուցիչներուն՝ Սահակի եւ Մեսրոպի, վասնզի Հայ Հայրենիքը, բաժնուած երկու հօր պետութեանց՝ մոլեռանդ Բիւզանդիոնի եւ ազգայնամու Սասանեան Պարսկաստանի միջեւ, ենթարկուած էր այդ երկու ո'չ միայն զինուորապէս այլ եւ քաղաքակրթապէս հօր պետութեանց մշակութային ազդեցութեանց. եւ այդ օրերու հայ ժողովուրդը, գուրկ ազգային գլտակցութենէ, սեփական մշակոյթէ, ազգային դրպութենէ եւ անկարող հակագոյելու օտար մշակոյթներու գործած աւերին, ենթարկուած էր յունօ-պարսկական քաղաքակրթութեան հալածին մէջ ճուլուելու, անհետանալու վտանգին:

Ձուլման, անհետացման, կորստեան այդ վերահաս վտանգին առաջին է որ առին հանճարեղ եւ հաւատաւոր Սուրբերը՝ Սահակ եւ Մեսրոպ իրենց գործակից աշա - կերտներուն հետ, օժտելով հայ ժողովուրդը անկորնչելի եւ անպարտելի գէնֆով մը, ազգային սեփական մշակոյթով, ստեղծելով մեր տառերը, քարգմանելով Աստուածաշունչը եւ այլ հոգեւոր գիրքեր... Այլ խօսքով ազգային վերածնունդ մըն էր որ կը կերտուէր իրենց ջանքերով: Ազգ մը կը վերածնէր, կը վերականգնէր իր հարագատ լեզուով, դաւանանքով եւ մշակոյթով: Եւ այս վերածննդեան, վերանորոգման կենսունակ շարժումը — որ տեղի ունեցաւ Ե. դարու առաջին կէսին — իբր արդիւնք ունեցաւ նոյն դարու երկրորդ կիսուն Վարդան Մամիկոնեանի, Ղեւոնդեանց Քահանայից. եւ Վահան Մամիկոնեանի գլխաւորութեամբ հայ ազգին միացած ազատագրական, հերոսական եւ յաղթական պայքարները Ստաւեան բռնակալներուն դէմ, եւ Հայաստան - եայց եկեղեցւոյ անկախութիւնը եւ ազգայնացումը, աւելի ուշ՝ Թ. դարուն Բագրատունեաց ձեռքով հայ պետականութեան վերահաստատումը, 11րդ դարուն Տարսուր բարձունքներուն վրայ Ռուբինեանց եւ Հեքուհեանց վառայեղ շրջանը՝ Կիլիկիոյ մէջ ու անոր ողբերգական քայքայումէն յետոյ, 500 տարիներու մտայլ գերութեան շրջանին, Հայ Մշակոյթին կենդանի մնալը եւ կորսուած պետականութեան վերականգնումին համար մղուած խիզախ, դիւցազնական պայքարներ — Սիւնիք, Զէյթուն, Սասուն, Վասպուրական, Մուսա տաղ եւն. — որոնց յաղթանակն արդիւնքը եղաւ վերածնունդ Հայաստանի այսօրուան շէնք եւ լուսապայծառ իրականութիւնը եւ հայ մշակոյթին - երաժշտութիւն, նկարչութիւն, գրականութիւն, գիտութիւն - հոյակապօրէն շէնք փայլատակումը:

Ահա՛, այս վերանորոգչական, ազատարար շարժման գլխաւոր ուսիվորային՝ Մես-

րոպ Մաշտոցի օրհնեալ ծննդեան 1600ամեակն է որ կը տօնէ այս տարի Սփիւռքը եւ Մայր Հայրենիքը, արձագանք տալով Լուսաւորչի Գահուն արժանաբնօրի եւ Աստուածաշնորհ Գահակալին՝ Ն.Ս. Օծուքիւն *Վազգէն Վեհափառին սրբաբառ. Կոնդակին*: Անշուշտ կարելի չէ ըսել քէ Մեսրոպի եւ Սահակի կատարած այս մեծ գործէն առաջ մշակոյթ չկար Հայաստանի մէջ: Երկրին մէջ կը տիրապետէր հերանոսական կրօնքը, որ իր որսն անարարապետութիւնը ունեցող մեհեմաններով, կուռներու արձաններով, արարողական երգերով եւ պարերով, արժանական եւ նախարարական պալատներ իրենց կահաւորումով եւ գարդարանքներով, քատրոններով, կրկէսներով եւ այլ կա - ռուցուածքներով կը վկայէին այդ մշակոյթի մասին. եւ այդ մշակոյթին մաս կը կազմեն նաեւ ժողովրդական ասոները, հաւատալիքները, մաւաւարդեան խաղերը, գուսանա - կան վիպերգները, դիւցազնական մագտրնչումներու, հերոսական գուպարներու փերթուածները որոնցմէ *Վիշրանքներ միայն հասած են մեզի, մեծ մասամբ օտար ազգիւրներու միջոցաւ, եւ որոնց քիւր սակայն, հետզհետէ կ'աւելնայ հայրենիքին մէջ կատարուած պեղումներու, պրպտումներու եւ գիտերոն շնորհիւ, ինչ որ ալ ըլլայ մշակոյթի գանձերուն անբաւարար հանգամանքը, այնու ամենայնիւ պէտք է ընդունիլ անոր գոյութիւնը կարեւոր բացատրելու համար մեր ազգային զուրկութեան անմիջապէս յետոյ ի յայտ եկող հասուն, ճոխ, կատարեալ հայ մշակոյթի մը երեւոյթը:*

Եւ այդ հոյակապ երեւոյթին կոսողական արտայայտութիւնն է Աստուածաշունչ մտեանի հայերէն քարգմանութիւնը, որ կոչուած է իրաւամբ քագուհի քարգմանութեանց: Եւ նոյն միւս ինքնագիր եւ քարգմանական գործերը որոյք իրենց լեզուական կատարելութեամբ եւ գաղափարական սրլացքովը անմահացած են եւ ոսկեղէն նախորդը հանդիսացած հայ ազգային մշակոյթի մը տեսական կազմաւորմանը: Վեր-

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՀՈՂ ՀԱՅՐԵՆԻ

Ուղեկիցս ծերունի էր մի բարեգեւ.
 Կողքին երկու թոռներն էին թուխ ու սիրուն.
 Երբ իմացաւ հայ եւ՝ դեմքի բարին արդէն
 Դարձաւ մի տափ երջանկութիւն:
 Այնուհետեւ Մոսկուայից միւնչ Երեւան
 Նա խօսում էր, ապա շո՛ւմ, շո՛ւմ սիրով՝
 Շարաթներով ջրի կարօտ մարդու եման
 Հայերե՛կը ըմբռնխնելով...
 Ոսկերիչ էր, առանցի:
 Աշիֆները նրան Փարիզ էին նետել:
 Ապրում է լաւ: Ոսկերչի ոսկի՛ ձեռքեր,
 Ուր էլ շինեն՝ չե՛ն ժանգոտի:
 Բայց ի՛նչ օգուտ, — ծերը հայում է թոռներին,
 Ու ձայնի մեջ կարծես թէ ծուխ է խտանում, —
 Խորթանում են զաւակները, ձեռքից գնում,
 Թառամում է հայրենի բառը շուրթերին...
 Ինքը ծեր է, ոտքի մեկը գերեզմանում.
 Դե՛հ, աշօր կայ, վաղը լկայ...
 Իրենից ետ, ո՛վ իմանայ,
 Պիտի յիշե՞ն հայրենիքը, ու հայրենին —
 Դրա համար հաւաքել է ուժերը ողջ
 Ու թոռներին Հայաստան է քերել այցի.
 Տեսնե՛ն թող գեթ, ու ճանաչե՛ն ու թող զգա՛ն,
 Որ հող ունեն ու ժողովուրդ, լեզու ու տուն,
 Եւ հոգու մեջ գեթ մի կանթե՛ղ պահեն դարձի...
 * * *

Ինքնաթիռը խրուեց գիրկը Հայաստանի,
 Խառնուեցին ամպ ու Սեւան.
 Յետոյ, յետո՛յ
 Մեր նրբագգաց երկիւնքն ահա
 Ամպի ձերմակ վարագոյրը քաշեց մի կողմ,
 Որ Երեւա՛նը երեւա...
 Ծերունկն էլ չէր խօսում ինձ հետ: Շիոթահար
 Մեկ՝ թոռներին մօտն էր տանում ու մեկ թողնում,
 Մեկ՝ խօսակցում էր նրանց հետ, մեկ՝ մոռանում,
 Եւ ինքնատոյժ՝ պատուհանի՛ն գամում նորից:
 Իսկ թոռները պատանեկան մի աշխուժով
 Այս ու այն կողմ էին վագում զուարթաձայն,

Մեկ աջ, մեկ ձախ պատուհանին կայում ուժով,
 Ֆրանսերեն կանչում իրար ու ցոյց տալիս,—
 «Օ՛, Աղաղաւ...
 «Օ՛, Եղեւան...
 Ֆրանսերե՛ն,
 Դու՛ Հիւկոյի հրեղին խօսք
 Ու վերջեկեան մարմա՛նդ անձրեւ,
 Հնար շիներ, կը ևստի առաւօտից մինչ երեկոյ,
 Կը շեի, դիւթուածի պես, փայտահնչիւն բառերը քո,
 Որպէս շարշ երած շառթեան, որպէս Ռաֆե՛լ...
 Ֆրանսերեն,
 Ուրեմն ինչո՞ւ պատանեկան այս շուրթերից
 Քո բառերը այսպէս խորունկ խոցում եւ ինձ,
 Եւ աշխփոխ արտաբերումը Աղաղաւ
 Թուում է ինձ գերեալ սարից մի աղաղակ,
 Մի ևոր, մի խոր սազնապի կանչ՝ գերեալ սարից,
 Ա՛խ, այս անգամ տեւաւիգումս փեզմո՛ւմ արդեն...

* * *

Վարում արդեն Երեւանն էր՝
 Շառագունած արեգակից եւ իր փարից,
 Երագի մեջ երեւացող փողափի պես
 Անիրական եւ իրական...
 Եւ իջնում էր ինֆլաթիոնը, իջնում էր ցած՝
 Կարօտած ու սազնապալից,
 Զոյգ վիթխարի թերը բացած՝
 Պատրաստուելով իջնե՛լ, դիպչե՛լ, փարուե՛լ հողին...
 Ի՛նչ, ծերունին,
 Նա թոռներին ամուր գրկած,
 Դեռ պղնուած պատուհանին՝
 Վար էր ևս յում շացակալած իր հաշեացֆով.
 Հաշեացֆ չե՛ր դա, այլ պաղատանֆ, կանչ ու մրմունջ,
 Բորիկ եկած ուխտաւորի յոյս ու աղօ՛թֆ,
 Այլեւ պահա՛նջ,
 Այլեւ բողո՛ք, —
 Հո՛ղ հաշրենի,
 Դու՛ Արշակի կերկեր շեզուն գօրացնող շո՛ւնչ,
 Փոռի՛ր, փոռի՛ր ոտքերի տակ այս հեգ մանկանց,
 Եւ թող յանկարծ,
 Աւանդական ևոյն հրաշֆով մեր հաշրերի,
 Քեզ դիպչելով՝ խօսեւն ևրանց շուրթները մունջ
 Հաշրեկնով մի արֆենի,—
 Հո՛ղ հաշրենի:—

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

Գրեց ՆՈՒՊԱՐ ԱԿԻՇԵԱՆ

Գաղութահայ պատմութեան վերջին յետուն տարիներու շարահիւսութեան մէջ դանազան անուններու տակ, եւ այլազան նըպատակներու հետապնդումին ի խնդիր կազմուած են միութիւններ, որոնք որոշ շահով արդարացնելէ ետք իրենց դոյու-թեան իրականքը, կամ շիջած են անալ-մուկ, եւ կամ, հետզհետէ տկարանալով անհետացած են իրենց ետին թողելով անուն մը, կարեւոր կամ սննդան արարքներու շարք մը եւ կամ գուցէ ասոնցմէ ո՛չ մին եւ ո՛չ ալ միւսը: Գիշեր միայն, այս միութիւններէն, կրցած են զօրաւոր եւ աննահանջ փարոս մը ունենալ եւ իրենց տե-րուն համայնական համադրումովը քայլած են դէպի իրենց գերագոյն նպատակը ատանց անասլու այն բոլոր դժուարութեանց եւ խոչընդոտներուն որոնք այլերանդ՝ պար-զուած են անոնց ճամբաներուն վրայ:

Կազմակերպչական որեւէ գործունէու-թիւն աննրկաբայօրէն կ'ենթադրէ անխորտակելի կորով ու յանդուութիւն, տեւելու եւ յառաջանալու անընկճելի մտասեւեռում եւ աւելին՝ զոհարելութեան անհատնում պատ-րաստակամութիւն. իսկ ասոնց կողքին անհրաժեշտութիւն է ունենալ հաւատարմե-րու հակայ շարք մը՝ որպէսզի ծանր բեռին տակ կքելու ենթակայ մարմին մը հաւա-քական ոյժին յենելով կարենայ արհամար-հել սնտամանակ բոլոր տազնապները որոնք անխուսափելիօրէն մաս պիտի կազմեն նը-ման աշխատանքներու:

Սփիւռքահայ պատմութեան տուայտա-լից ու տառապահոծ էջերուն մէջ միշտ եւ բացայայտօրէն շեշտուած է կարիքն ու անհրաժեշտութիւնը միութեան մը՝ որ հեռու

ըրրալով հանդերձ քաղաքական մտասեւե-ռումներէ ու թեքումներէ ունենայ անժըխ-տելի դիտակցութիւնը պարտականութեան մը, որուն իրագործումով կարելի պիտի ը-լար մասամբ բաւարարութիւն տալ ազգի մը բեկորներուն պահանջներուն ու պէտքե-րուն որոնք ծնունդ առած են եղերական պատմութեան մը փոթորկալից ներխու-ժումէն:

Ահաւասիկ, նման կարիքի մը բաւա-րարութիւն տարու եւ հայ ազգին բեկորնե-րը օտար դռներէ հեռու պահելու անեղծ պատասխանատուութեան մարդիկ անզպե-լի քաջարարութեամբ կազմած են միութիւն մը, որ իր անցելով ու ներկայով անու-րանալի պատիւ ու վարկ կը բերէ ազգի մը որուն դարերու ընթացքին ստեղծած մշա-կոյթին ժողովուրդներ ակնածանքով կը մօտենան:

Միայն ու պարզապէս հայ ժողովուր-դին ծառայելու եւ անոր արիւնտով վէրքերը սպիտացնելու վեհ դադափարին մղումով ծնունդ առած է Հ.Բ.Ը. Միութիւնը, որ տարիներու ընթացքին ընդլայնելով հորի-զոնները իր սահմաններուն, ստացած է ի-րաւացիօրէն համազգային բնոյթ մը որ ո՛չ հերքում եւ ո՛չ ալ ժխտում կրնայ արձա-նազրել իր անունին առջեւ:

Միացեալ Նահանգներէն մինչեւ Արա-բական Միացեալ Հանրապետութիւնը եւ անդին, այս կազմակերպութեան յոգնու-թիւն չճանչցող թեւերը կը տարածուին հայ ժողովուրդին վրայ գերագոյն այն համո-զումով որ Հայ Ազգը՝ համբառակ իր թե-րութիւններուն եւ տկարութեանց, արժանի է դիմաւորելու վաղուան լոյսը որ նոր հո-

ըրգուններ դիմաւորելու անխորտակելի կորովը կ'արթնցնէ ապրողին մէջ անոր նեբաշխարհը ներմուծելով իմացական զարթօնքի անախարհուրելի ճշմարտութիւնը:

Գաղութահայ կեանքէն ներս նման միութեան մը գոյութիւնը անտարանալի պահանջ մըն էր անտարակոյս՝ անօգնական ու բազմիցս գողգոթայի արեւնաքամ փուշերուն նիզակումը զբացած ազգի մը բեկորներուն փրկութեան փառօնքէն մին հասնելու արագ ու միութիւնը իր հետապնդած նպատակով ու գործունէութեամբ մեծաբանի սպասուած հանգիստացաւ այն իրողութեան որ հայ ազգը մեռնիլ չի գրտեք եւ լեցուած ըլլալով ներհակ ոյժերով գիտէ պայքարիլ իր իրաւունքներուն հասկար:

Մեր ազգային կազմակերպչական դաշտին վրայ չկայ միութիւն մը, ինչ որ ալ ըլլան անոր գոյութեան պատճառները, որ ենթարկուած ըլլայ քննադատութեանց հարուածին ու անարդար վերադրումներու ժխորին. որքան ալ միութիւն մը իր բոլոր կարելիութիւնները մէկտեղելով ջանայ գոհացում տալ կարիքներու, ատով հանդերձ, միշտ ալ պիտի գտնուին դժգոհներու շարք մը որ քննադատութիւն ընելու ախտէն վարակուած պիտի սկսի պարսաւանքի արշաւին աննկատ թողելով այն բոլոր առաւելութիւնները որոնք զարկ կուտան նման միութեան մը:

Եթէ երբեք հաշուեյարդարի ենթարկուի շ.Բ.Բ. Միութեան գործունէութիւնը եւ յստակօրէն ու բացայայտ կերպով նըշուին այն բոլոր օժանդակութիւնները զորս ան ըրած է ամենայնաբար վարկեաններուն, վստահ ենք որ տարակոյսներ պիտի փարատին ու տեսնել գիտցողներ պիտի գիտակցին որ սահմանափակ միջոցներով ինչ երազներ իրագործած է այս Միութիւնը: Այս բոլոր իրողութեանց եթէ մօտեցնուի արդարամտութեամբ ու առանց նատակաշարեալ հոգեվիճակի, այդ պարս-

պային քննադատութեանց հերոսները պիտի կծկուին իրենց կծեպին մէջ ու ասեն իրենց գոյութիւնը:

Այսօր, իրաւացիօրէն եւ բացորոշ կերպով յստակ է որ շ.Բ.Բ. Միութիւնը առանց խտրութեան իր օժանդակութիւնը կը հասցնէ կըթական ու մշակութային բոլոր ծրագիրներու իրագործումին ու մարմնաւորման: Կը հիմնուին հաստատութիւններ, կը կանգնին վարժարաններ ու սերունդներ կը դաստիարակուին առողջ ու արթուն մտաբեկոմով մը եւ կարաւանը կը քալէ աննկուն ու անվհատ:

Սփիւռքի բոլոր գաղութներու մէջ կը կառուցուին վարժարաններ այս միութեան օժանդակութեամբ, արդէն իսկ գոյութիւն ունեցող վարժարաններ զանազան տեսակի օժանդակութիւններ կը ստանան միեւնոյն միութեան, եւ տակաւին ասոնց կողքին, հարարաւոր ուսանողներ համալսարաններու սեմէն ներս նուաճումներ կ'ընեն զարձակ այս միութեան օժանդակութեամբ:

Միացեալ Նահանգներու հայաստ ըրջաններուն մէջ գտնուող շ.Բ.Բ. Միութեան կեդրոններուն մէջ հիմնուած են հայ լեզուի ու պատմութեան դասարաններ, որպէսզի նոր սերունդը քիչ մը աւելի մօտենայ իր ազգային արժէքներուն, որպէսզի ուժացումի թափը քիչ մը աւելի մեղմանայ եւ այս ձևով հայը կարենայ ճակատ դնել ստեղծուած անխուսափելի դժուարութեանց:

Շ.Բ.Բ. Միութեան Նիւ Ինկլընտի ըրջանակներուն կեդրոնատեղին հանդիսացող Ուոթերթաունի շէնքին մէջ կը կազմակերպուին զբաղան ու պատմական նիւթերու շուրջ պարբերական ասուլիսներ, որոնց միջոցաւ նոր թէ հին սերունդները աւելի լայն ու հիմնական ծանօթութիւններ կը քաղեն հայ ժողովուրդին անցեալի ու ներկայի արժանիքներուն ու հարստութեանց մասին, ինչ որ անոնց մէջ կ'արթնցնէ հայ ըլլալու անկեղծ հպարտութիւնը: Վստահ ենք որ այս միութեան գործադիր մարմինները ա-

մէն տեսակի զոհողութիւններ յանձն կ'առնեն ծառայելու համար հայ ժողովուրդի պահանջներուն եւ ապրեցնելու համար, հայտնութիւնը՝ ամենէն վատթար պայմաններու սակ զոհողող շրջանակներու մէջ իսկ:

Մօտէն ծանօթանալէ ետք այս միութեան զործունէութեան ու ազդաշէն աշխատանքներուն, պէտք է իւրաքանչիւր անձ ինքնիրեն հարց տայ թէ՛ ինչ որ ջախով կրնայ զօրավիզ կանգնիլ անոր դրտաբանս — պէս, կայուն կերպով: Հ.Բ.Ը. Միութիւնը զոյութիւն ստացած է ազգին զաւակներուն զժողովուրդիւնները հարթելու, հետեւաբար ան ամբողջութեամբ կը պատկանի ազգին, եւ իւրաքանչիւր անհատ պէտք է ինքզինք մէկ անբաժան մասը նկատէ այս միութեանը եւ մօտենայ անոր առ այդ:

Հ.Բ.Ը. Միութեան ստացած համազգային բնոյթը լուսագոյն ազդարարն է ապացուցանելու համար որ ան դատած է անհրաժեշտ դնահատութիւնը, եւ թէ՛ անոր կատարած աշխատանքները անուրանալի են անկասկած:

Փառաւոր անցեալով մը զօրացած այս միութիւնը կարբքն ունի իր զաւակներուն աջակցութեան ու օժանդակութեան, իսկ զազդութեան հայութիւնը իր կարգին պէտք ունի անոր:

**Ա.Թ.ԷՆՔԻ Վ.Ա.ՐԺԱ.ՐԱՆԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԵՍԸ**

Յունիս 21ին, կ. վերջ ժամը 6ին, Արթէնքի Հ.Բ.Ը. Միութեան Արթազի Գալբաղեան» վարժարանի դաւարագեղ պարտէզին մէջ տեղի ունեցաւ սոյն վարժա-

րանի ամալերջի հանգէսը կրթասէր ազգայիններու հոծ բազմութեան մը ներկայութեան: Յայտադիրը սկսաւ մանկապարտէզի աշակերտներու կողմէ երգուած բարեգործականի քայլերգովը, որմէ վերջ մանուկները ըրին զողտրիկ ոտաճաւորներ, խմբերգներ եւ մանկական պարեր: Կարճ դադարէ մը յետոյ նախակրթարանի աշակերտութեան կողմէ զործադրուեցաւ զեղարուեստական յայտադիր մը: Եղան հոյերէն եւ յունարէն արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ խմբերգներ:

Կեդրոն. Մասնաժողովի ատենապետ Պր. Վ. Աղասեան կուռ ճառով մը վեր հանեց Բարեգործականի կրթական մարզին մէջ կատարած նախախնամական դերը:

Ուսուցչուհի օրինորդ Ուրֆալեան կարգաց վարժարանի տարեկան տեղեկագիրը, որմէ յայտնի եղաւ թէ՛, այս տարի (1961-1962) դպրոցը ունեցած է 115 երկսեռ աշակերտներ, որոնք հեռաւոր թարգմէ դրպոց փոխադրուած են Միութեան կողմէ վարձուած երկու խոշոր օթօպիւսներով: Վարժարանը ունեցած է 4 հայ եւ 3 յոյն ուսուցչուհիներ եւ 3 նշնքին պաշտօնեաներ: Վարժարանի տարեկան պիւտճէն եղած է աւելի քան կէս միլիոն տրախմի, որուն մէկ երրորդը միայն ապահովուած է աշակերտներէ դանձուած կրթաթոշակներով եւ տեղակւն հասոյթներով, իսկ մնացեալը հոգացած է Միութիւնը: Այս տարուայ հունձքը եղած է նախակրթարանէն 15 եւ մանկապարտէզէն 8 շրջանաւարտներ:

Նախակրթարանի շրջանաւարտներէն 5ը պիտի շարունակեն իրենց ուսումը Կիպրոսի Մեղքոնեան Կրթարանին մէջ, ուր արդէն Յունաստանէն 35 ուսանողներ կը յաճախեն:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՄԵԾ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ

ՀԱՅՐ ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

Վենետիկի Միխիթարեան Միաբանու-
թեան ամենէն տաղանդաւոր եւ նշանաւոր
դէմքերէն մէկն է Հայր Աւետիք Ալիշան,
որ իրաւամբ կոչուած է 19րդ դարու հայ
գրականութեան վաստակաւոր Նահապետը:
Ծնած էր Կ. Պոլիս, 1820 Յունուար 6ին. իր
նախնական ուսումը ծննդավայրին մէջ ըս-
տանալէ յետոյ, դացած է Վենետիկ, աշու-
կերտելու Մ. Ռաֆայէլեան վարժարանին,
որուն շրջանը աւարտելէ վերջ եղած է նոյն
վարժարանին ուսուցիչ եւ տեսուչ:

1848-1852 խմբագրած է «Բաղմալէպ»
հանդէսը: Այդ թուականներուն ուղեւորած
է Եւրոպայի գանազան մայրաքաղաքները,
Հռոմ, Լոնտոն, Վիեննա, Պերլին եւ Փարիզ
եւ ուսումնասիրած, այդ քաղաքներուն մէջ
գտնուող հայկական ձեռագիրները: Անուա-
նի գրաբարդէտ եւ ծանօթ եւրոպական
բազմաթիւ լեզուներու: Իր գրական երկերը
սկսան հրատարակուիլ «Բաղմալէպ»ին մէջ

1848էն սկսեալ: Իր բանաստեղծութեանց
մեծ մասը ստորագրած է «Նահապետ» ծած-
կածուով: Ալիշան ոչ միայն բանաստեղծ
էր այլեւ ազգագիր, հնարաս, պատմագիր,
բայց մանուսկր մեծ եւ անեման հայրենաս-
էր: Տուած է 70ի չափ հատորներ որոնց
կարեւորագոյներն են «Այբարատ», «Սիւս-
ուան», «Սիսական», «Շիրակ», «Հայապա-
տում», «Նշմարք», «Հայ բուսակ», «Հին
Հաւատք Հայոց», «Սոփերք (գիրք) Հայ-
կագունք», «Երկրադիտութիւն Հայաստա-
նի», «Հայ Վենետ», «Հայ Վանորայք յեւ-
րոպա», «Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց»,
«Տեղեկագիր Հայոց Մեծաց», եւն.: Իր
բանաստեղծութիւններէն յիշենք՝ Ծառան
Ծառաշահայ, Պալալն Աւարայրի, Մալիսի
Սարերն, Լուսնկայն Գերեզմանաց Հայոց եւ
վերջնայէս Բամբ Փորոտան հայրենաշունչ
նազմերգը, որոնք մեր սուրբնայ հանդէս -
ները կը պատկերազարդեն մինչեւ այօր:

Հայր Աւետիք Ալիշան, ամբողջ վաթսուս
տարի ներշնչեց նոր սերունդները հայրենա-
սիրական հուրով, հայոց պատմութեան
սիրով եւ հայրենիքի յիշատակներով: Ալի-
շան վախճանեցաւ Վենետիկի մէջ 1901 Նո-
յեմբեր 22ին. իր հաւատարիմ եւ սգակիր
բարեկամը՝ Խրիմեան Հայրիկ էջմիածինէն
ափ մը հող դրկեց, իր գերեզմանին վրայ
դրուելու համար:

Իր մահուն վաթսուսամեակին առթիւ
Երեւանի «Գրական թերթ»ը իր 8 Դեկտեմ-
բեր 1961ի թիւին մէջ հրատարակած է Ս.
Շախկեանի յօդուածը, զոր հաճոյքով կ'ար
ստապենք մեր ընթերցողներուն համար:

Շ.

ՄԵԾ ՀԱՅՐԵՆԱՍԵՐՆ ԵՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

Նոյնի նման ուղղահայեաց ու նուրբ
հասակով, հերպանծ դիտով ու Ապոլոն -
եան ճակատով, խոշորադեղ ու անուշահայ-
եաց աչքերով, Մելգոմենէական անուշ
տխրութեամբ մէկ կողմէն եւ միւս կողմէն
ալ՝ անմեղութեան ժպիտով օժուած՝ դէմ-
քով, ժրատ բառ ու բանի, բայց ոչ խելացի
խորհուրդներու մէջ, մենասէք, բայց ոչ
մարդախոյս, — այսպիսին մնաց Ալիշանը
ժամանակակիցներու եւ յաջորդներու յիշո-
ղութեան մէջ: Նման եւ է՛լ աւելի ջերմ տո-
ղերով են յիշել նրան Ալիիարեանը, Այծ-
բունին, Վարուժանը եւ շատ ուրիշներ:

Կենսագրութիւն չունէր նա. մի բան,
որ խօսակցութիւններէ ժամանակ լսողիցս
նշել է նաեւ ինքը: Ծնուել է Պալատ, 1820
թուականին, 1838 թուականից պաշտօնա-
պէս դարձել է Միաբանութեան անդամ:
Զանազան առիթներով եղել է Հռոմում,
Լոնդոնում, Վիեննայում, Բեռլինում, Բա-
րիզում, բայց երբեք չի եղել Հայաստա-
նում: Վախճանուել է 1901 թ. Նոյեմբեր
22ին եւ թաղուել Ս. Ղազար կղզում, ահա
բոլորը:

**ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ
ՄԵՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐԸ**

ՀԱՅՐ ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանու-
թեան ամենէն տաղանդաւոր եւ նշանաւոր
ղէմքերէն մէկն է Հայր Ղեւոնդ Ալիշան,
որ իրաւամբ կոչուած է 19րդ դարու հայ
գրականութեան վաստակաւոր նահապետը:
Ծնած էր Կ. Պոլիս, 1820 Յունուար 6ին. իր
նախնական ուսումը ծննդավայրին մէջ բա-
տանալէ յետոյ, դացած է Վենետիկ, աշու-
կերտելու Մ. Ռափայէլեան վարժարանին,
որուն շրջանը աւարտելէ վերջ եղած է նոյն
վարժարանին ուսուցիչ եւ տեսուչ:

1848-1852 խմբագրած է «Բաղմավէպ»
հանդէսը: Այդ թուականներուն ուղեւորած
է Եւրոպայի զանազան մայրաքաղաքները,
Հռոմ, Լոնտոն, Վիեննա, Պերլին եւ Փարիզ
եւ ուսումնասիրած, այդ քաղաքներուն մէջ
զտնուող հայկական ձեռագիրները: Անուա-
նի գբարարողէս եւ ծանօթ եւրոպական
բաղմաթիւ լեզուներու: Իր գրական երկերը
սկսան հրատարակուիլ «Բաղմավէպ»ին մէջ
1848էն սկսեալ: Իր բանաստեղծութեանց
մեծ մասը ստորագրած է «Նահապետ» ծած-
կանունով: Ալիշան ոչ միայն բանաստեղծ
էր այլեւ ազդագիր, հնարաս, պատմագիր,
բայց մանաւանդ մեծ եւ աննման հայրենա-
սէր: Տուած է 70ի չափ հատորներ որոնց
կարեւորագոյներն են «Այրարատ», «Սիւ-
ռուան», «Սիսական», «Շիրակ», «Հայապա-
տում», «Նշմարք», «Հայ բուսակ», «Հին
Հաւատք Հայոց», «Սոփերք (գիրք) Հայ-
կազունք», «Երկրագիտութիւն Հայաստա-
նի», «Հայ Վենետ», «Հայ Վանորայք յեւ-
րոպա», «Յուշիկք Հայրենեաց Հայոց»,
«Տեղեկագիր Հայոց Մեծաց», եւն.: Իր
բանաստեղծութիւններէն յիշենք՝ Շուշան
Շուարշանայ, Պլպուլն Աւարայրի, Մափսի
Սարերն, Լուսնկայն Գերեզմանաց Հայոց եւ
վերջնայէս Բամբ Փորոտան հայրենաշունչ
ուզմերդը, որոնք մեր առօրեայ հանդէս -
ները կը պատկերազարդեն մինչեւ այօր:

Հայր Ղեւոնդ Ալիշան, ամբողջ վաթսուս
տարի ներշնչեց նոր սերունդները հայրենա-
սիրական հուրով, հայոց պատմութեան
սիրով եւ հայրենիքի յիշատակներով: Ալի-
շան վախճանեցաւ Վենետիկի մէջ 1901 Նո-
յեմբեր 22ին. իր հաւատարիմ եւ սգակիր
բարեկամը՝ Խրիմեան Հայրիկ էջմիածինէն
ափ մը հող դրկեց, իր զերեզմանին վրայ
դրուելու համար:

Իր մահուն վաթսուսամեակին առթիւ
Երեւանի «Գրական թերթ»ը իր 8 Դեկտեմ-
բեր 1961ի թիւին մէջ հրատարակած է Ս.
Շախիկեանի յօդուածը, զոր հաճոյքով կ'ար
տատակնք մեր քննադատներուն համար:

Շ.

ՄԵՆ ՀԱՅՐԵՆԱՄԵՐՆ ԵՒ ԳԻՏՆԱԿԱՆԸ

«Նոճիի նման ուղղահայեաց ու նուրբ
հասակով, հերպայանծ գլխով ու Ապոլոն -
եան ճակատով, խոշորազեղ ու անուշահայ-
եաց աչքերով, Մելպոմենէական անուշ
տխրութեամբ մէկ կողմէն եւ միւս կողմէն
ալ՝ անմեղութեան ժպիտով օծուած դէմ-
քով, ժլատ բառ ու բանի, բայց ոչ խելացի
խորհուրդներու մէջ, մենասէք, բայց ոչ
մարդախոյս», — այսպիսին մնաց Ալիշանը
ժամանակակիցներու եւ յաջորդներու յիշո-
ղութեան մէջ: Նման եւ է՛լ աւելի ջերմ տո-
ղբով են յիշիլ նոյն Ալիփիսեանը, Այծ-
լունին, Վարուժանը եւ շատ ուրիշներ:

Կենսադրութիւն չունէր նա. մի բան,
որ խօսակցութիւնների ժամանակ բողբոջս
նչիլ է նաեւ ինքը: Ծնուել է Պուլսում, 1820
թուականին, 1838 թուականից պաշտօնա-
պէս դարձել է Միաբանութեան անդամ:
Զանազան առիթներով եղել է Հռոմում,
Լոնդոնում, Վիեննայում, Բեռլինում, Բա-
րիզում, բայց երբեք չի եղել Հայաստա-
նում: Վախճանուել է 1901 թ. Նոյեմբեր
22ին եւ թաղուել Ս. Ղազար կղզում, ահա
բոլորք:

Սկսելով ստեղծագործել 19 տարեկա - նից, Ալիշանը ընկալաւորաբար, պէտք է ընթացանար իր նախորդ հայրերի արդէն սըրբապործուած աւանդութիւններով: Նրանց նման՝ նա էլ գրում էր գրաբար, եւ իր հըմտութիւնը ցոյց տալու համար աշխատում էր գրել որքան կարելի է բարդ ու դժուարամատչելի: Բանաստեղծութիւնների թեմաները դարձեալ գալիս էին նախորդներից:

Այսպէս սկսեց Ալիշանը լայն աշխատել Ալիշանը: Նա մի սովորական միջակութիւն չէր, որին կարողանար կաշկանդել վանական նեղ միջավայրը: Եւ ժամանակաշրջանն էլ այդ չէր: Հասարակական-քաղաքական պայմանները — սա պէտք է նշել անպայման — իրենց հզօր ազդեցութիւնն ունեցած Ալիշան բանաստեղծի վրայ:

19րդ դարում Կովկասում ծայր սոսաժ պատերազմները, ուսումնական բանակների յաղթական յառաջխաղացումը, հաստատ յոյսեր էին ներշնչում լատինալատար հաս-թեան, որ մօտենում էր ազատագրութեան բաղձալի բույն: Ուրեմն հարկաւոր էր ոտքի հանել հայ ժողովուրդին, հարկաւոր էր պատմական անցեալից դուրս կոչել նրա վաւեր կազմող հերոսներին՝ Վարդանին, Վահանին, Մուշեղին, դրուստել նրանց մեծագործութիւնները, նորեղին այդ ուղով դատախարակելու համար: Հարկաւոր էր պատմել հինաւուրց ու հերոսական մի ժողովրդի մասին, սրբէպի՝

Իմանան ազգեր

Թէ հայք չեն անցեր:

Գրչի իր միւս ղեկակիցներին՝ Պատկանեանի, Պէշիկթաշլեանի, Ծահաղիլի հետ միասին Ալիշանը մեր գրականութեան մէջ բերեց ազատագրական սրայբարի հերոսականութիւնը, զէնքերի ու սրերի շառձը, կռուի ազմուկը:

Իսկ հայ ժողովրդին մինչեւ վերջ հասկնալի լինելու համար, հարկաւոր էր հրատարուել գրաբարից եւ գրել ժողովրդին հասկընալի աշխարհաբարով: Ալիշանն իր մէջ

ուժ գտաւ կատարելու այդ անցումը: Հարկաւոր էր հրատարուել Աստուծուն եւ սուրբերին փառաբանող ոտանաւորներից ու պոէմներից եւ նիւթերը վերցնել Հայոց պատմութիւնից, Ալիշան այդ էլ արեց: Այս բոլորի հետեւանքով նա մի ամբողջ գլխով բարձրացաւ Մխիթարեան միաբանութեան բոլոր հեղինակներից եւ հաստատուն կերպով ապահովեց իր տեղը հայ դասական գրողների պատուաւոր խմբում: Նրա բանաստեղծական ժառանգութեան այն ընտիր ծաղկաքաղը, որը կրում է «Յրդ Նահապետի» ընդհանուր խորագիրը իր շարքերում զետեղուած ունի գործեր որոնք հրատարակուել եւ վերահրատարակուել են այնքան որ այսօր արդէն անկարելի է նրանց մօտաւոր թիւը որոշելն անգամ: Այս շարքի առանձին գործերը թարգմանաբար ներկայացուել են ուսանական, անդլիսական, գերմանական, իտալական, դանիական հասարակութեանը, եւ ամենուրեք դրուստանքի են արժանացել. իսկ թարգմանիչների մէջ հանդիպում ենք այնպիսի նշանաւոր անուններ «Ինչպիսիք են Վերսելովսկի, Եերովինսկի, Ումանից, Ալիս Բլաքվիլլ, Աբտուր Լայսա, Էմիլիա Տեդա, Ա. Զօպանեան, Ինդա Կոլլին եւ այլն, եւ այլն:

Իր գրաբար հայրենասիրական գործերով ընդհանրապէս, «Յրդ Նահապետի» բանաստեղծաշարով եւ «Յուշիկք հայրենեաց հայոց» պատմա-գեղարվեստական աղճակով առանձնապէս, Ալիշանը մի նոր աստիճանի բարձրացրեց հայ գրականութիւնը եւ տապալելով կրասիզմը, (դասականութիւնը) ուղի հարթեց գրաբարի յաջորդ ուղղութեան: Նշանաւոր գրող լինելով հանդերձ, Ալիշանը խոշոր պատմա-աշխարհագրագետ գիտնա-կան էր, այս հասկացողութեան ամենալայն իմաստով: Նրա սկզբնական աշխատութիւնները, որոնք տպագրուած էին «Բարձրակէպ»ում («Հայոց ազգային պարճանքները», «Հայկ», «Արամ», «Տիգրան Ա.» «Յրաժըտութիւն», «Կազմութիւն նիւթոց» եւ այլն), այն նախաստիճաններն էին, որոնք աստի-կընալի աշխարհաբարով: Ալիշանն իր մէջ ճանաբար ղ բայց հաստատուն կերպով ձե-

ուսուրեցին մեծ դիտականին: 1853 թուականին հրատարակուեալ է Ալիշանի առաջին ծաւալուն աշխատութիւնը՝ «Քաղաքական աշխարհագրութիւն» խորագրով, ուր հեղինակը պատմա-աշխարհագրական բնոյթի մանրամասն տեղեկութիւններ է տալիս երկրագնդի վրայ գոյութիւն ունեցող բոլոր պետութիւնների մասին, «Հայոյ Ալիշանի այդ գործը, — գրեց անգլիական «Օրիէնթ» թերթը, իբ պարունակած նիւթի տեսակէտից կարող է համարուել մինչեւ այսօր հրատարակուած այդ կարգի գործերից թերեւս առաջինը: Համանման գովեստներով հանդէս եկան նաեւ հայկական մի քանի պարբերականներ եւս:

Երկու տարի յետոյ, 1855 թուականին Ալիշանը հրատարակուեալ է իբ միւս՝ «Տեղագիր Հայոց մեծաց» աշխատութիւնը (105 մեծադիր էջ): Հայաստանում բնաւ չեղած Ալիշանը հիւսցնող բժախնդրութեամբ նկարագրում է պատմական Հայաստանի բոլոր գաւառները, տալիս է նրանց գլխավոր պատմութիւնը, գետերի, լճերի, լեռների, լեռնապարերի տեղագրութիւնը եւ այդ ամենն այսպիսի ճշգրտութեամբ, որ մինչեւ այսօր էլ մնում է ուժի մէջ: Ահա թէ ինչո՞ւ այդ աշխատութիւնը հէնց սկզբից իսկ արժանացաւ Փրանսիացի հայագէտ էտուարտ Դիլէօրիէի ուշադրութեանը որը Փրանսերէն թարգմանութեամբ եւ գրքուստական «Երկու խօք»ով հրատարակեց «Ժուրնալ Արիւղիք»ում (1863 թ. թիւ. 3-4) իսկ այդ աշխատութեան մասին գրական գրքախօսակցանով հանդէս եկաւ Պետերբուրգի սերագեմիայի իսկական անդամ Մաշի Ժան Բրոսսին:

Այնուհետեւ իրար են յաջորդում Ալիշանի գլխաւոր մենագրութիւնները, որոնք համեմատական հռչակ են բերում հեղինակին:

1886 թուականին, Փրանսերէն թարգմանուած գործերի համար ընդհանրապէս եւ «Ամբատ Գունդրատարը Հայոց եւ ան-

սիղք Անտիոքայ աշխատութեան համար յատկապէս, Փրանսիական Ակադեմիան Ալիշանին շնորհում է Պատուոյ Լէգէոնի Շքանշան: 1887 թուականին նա ընտրուեալ է Իտալիայի Ասիական ընկերութեան պատուաւոր անդամ, իսկ 1894 թուականին Պետերբուրգի հնախուլակաւն ընկերութիւնը Ալիշանին ընտրում է իբ պատուաւոր անդամներ թւում, իսկ 1897 թուականին նա ընտրուեալ է Յնայի փիլիսոփայական ակադեմիայի պատուաւոր անդամ, եւ այլն: Այս բոլորից յետոյ հասկնալի է այն բացառիկ պատիւն ու հեղինակութիւնը, որն ունէր Ալիշանը հասարակաց:

Ապրելով ու ստեղծագործելով կրօնական միաբանութեան ներքում, Ալիշանը, հասկնալի է, չէր կարող չազդուել նրա կրօնա-պահպանողական սղուց, որն էլ իբ արտացոլումն է գտել նահապետի ստեղծագործութիւններում եւ դիտական աշխատութիւններում, բայց այդ չէ, որ բերողում է մեր հողերը մշակոյթի այն խոշոր գէմքերից մէկը, որը սերունդների դաստիարակ հանդիսացաւ եւ իրաւացիօրէն արժանացաւ «Նահապետ հազար թոռների» (Ղ. Աղայեան) պատուանունը:

Ս. ՇՏԻԿԵԱՆ

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Բարեգործութիւնը պատուական առաքինութիւն մըն է, քանզի ան գոհորութիւն կը նշանակէ բարի նպատակի մը համար՝ առանց վարձատրութեան ակնկալութեան:

Երբ գործ մը կը կատարենք, որուն փոխարէն վարձք կը ստանանք, բարեգործութիւն չէ: Երբ գործ մը կը կատարենք կամ դրամ կուտանք առանց սիրոյ եւ գութի, ան կրկին բարեգործութիւն չէ. սա կայն, երբ կը գիտանք, կը սիրենք ու կուտանք՝ սոյդ բարեգործութիւն է:

Բարեգործութեան մասին Յիսուս արուար. «Բարի Սամարացի»ին գեղեցիկ օրինակը: Երբ այս պատմութիւնը իր բոլոր պարագաներով սերտենք՝ ա՛լ աւելի կը հիանանք Բարի Սամարացիին վրայ եւ ա՛լ աւելի կ'ըմբռնենք Յիսուսի յայտնած դաղափարը իրական բարեգործութեան մասին: Որովհետեւ վիրաւոր ինկած մարդը Հրեայ էր, Սամարացի չէր: Հրեաներ Սամարացիները կ'ատէին: Շատ հաւանաւրան է որ այդ օր այդ բարի Սամարացին Երուսաղէմ դասցած պահուն կարգ մը Հրեաներ իր ետեւէն նախատական խօսքեր ըսած էին: Դարձեալ, վիրաւոր մարդուն վրայ յարձակող աւազակներն ալ Հրեայ էին, սակայն կրկին Սամարացին անոր խղճաց, վէրքերը փաթթեց եւ պանդոկի մը մէջ դրաւ ինամքի տակ մեալու մինչեւ որ իր առողջութիւնը գտնէ: Ահա այս է իրական բարեգործութիւնը:

Բարեգործութիւնը մարդկային խղճի բնական մէկ պատուէրն է: Ախտ՝ս, որ շատեր իրենց խղճին, այդ աստուածային ճարտին հնազանդ չեն ըլլար: Աղքատին եւ որբին դէմ քսակներն եւ ինկածին դէմ սրտերն կը դոցեն եւ միշտ անդիլի կողմէն կ'անցնին:

Կեանքը առանց բարի գործերու եւ զոհողութեան՝ պարզապէս անասնական զոյւթիւն մըն է: Կեանքը աւելի հետաքրքրական եւ անուշ կ'ըլլայ երբ բարի գործեր կը կատարես, լապտը մը կը մխիթարես, որք մը կը ինամես, ինկած մը կը վերցնես:

Գաղափարաբաշտ եւ բարեսիրտ Տիտոս կայսրը եթէ օր մը բարիք մը գործելու պատեհութիւն չտնենար՝ կ'ըսէր. «Աւա՛ղ, օր մըն ալ կորսնցողը»:

Բարիքը որքան ընդունողին, այնքան եւ աւելի գործողին ուրախութիւն կուտայ: Իրական խեղճ եւ աղքատ են անոնք՝ որոնք միայն իրենց անձին համար կ'ապրին եւ ուրիշներուն օգնելու չեն հաւատար: Առաքեալը կ'ըսէ. — «Այդպիսիներուն հաւատքն իսկ փուճ է»:

Տոք. Տիքընսըն կ'ըսէ. «Կեանքիդ մէջ դուն քեզի համար ի՞նչ ըրած ես՝ կարեւոր չէ, սակայն կարեւոր է թէ ուրիշներուն համար ի՞նչ ըրած ես»:

Դարձեալ, Տոք. Ալպլըթ Շուսայլը կ'ըսէ. «Ճշմարիտ Քրիստոնեան ան է որ, ուր որ օղնութիւն պէտք է՝ հոն կը հասնի»:

Բարեգործութիւնը հին դարերէ ի վեր գոյութիւն ունի: Հին ատեններ բարեսիրտ մարդիկ աղքատներուն հաց եւ հապուստ կուտային, որը մը կ'ողղեզէին, հիւանդի մը կ'օգնէին, սակայն դարերու ընթացքին բարեգործութիւնը հաւաքական դործ մը եղաւ: Բարեսիրտ մարդիկ բարեգործութիւնը միասնաբար սկսան կատարել: Այս կերպով աւելի շատերուն եւ տեսականօրէն օգնել կարելի եղաւ: Թէեւ անհատական բարեգործութիւնը երբեք չզարգացաւ, եւ պէտք չէ որ դադրի:

Դարձեալ, բարեգործներ իրենց ուժերը միացուցին: Հարուստը իր դրամով եւ աղքատը իր աշխատանքով սկսան բաժին ստանել: Եւ այսօր կրօնական եւ ազգային բարեգործական կազմակերպութիւններ ալ խարհի չորս կողմը հազարաւոր որբանոցներու եւ հիւանդանոցներու մէջ միխոնար օրրերու եւ աղքատ հիւանդներու օգտակար կ'ըլլան, ապա թէ ոչ աշխարհի վրայ տառապողներուն թիւը շատ աւելի մեծ պիտի ըլլար:

Ուրախ ենք որ հայ ժողովուրդը միշտ բարեգործութեան հաւատացող ժողովուրդ մը եղած է: Շատ երկար դարերէ ի վեր հայ թողալորներ, նախարարներ, բանբերներ եւ հասարակ ժողովուրդը լայն բացած են իրենց քսակը եւ տուններ որբին եւ աղքատին: Հայաստանի վանքերը մէկ կողմէն կրօնքի եւ գրականութեան կեդրոններ եղած են, նոյն ատեն աղքատներուն եւ կարօտներուն սպաստանարան: Իսկ ներկայիս հայ բնակիչական միութիւններէ գառ երկու պատուական կազմակերպութիւններ ունինք, որոնք տարիներէ ի վեր հրեշտակի դերը կը կատարեն մեր ազգին մէջ:

Ծովին մէջ տեսակ մը ոստրէներ կան, որոնց մարմինը երբ վիրաւորուի՝ իրենց մարմինէն տեսակ մը հիւթ դուրս կուգայ եւ այդ վէրքը կը դոցէ: Քիչ յետոյ այդ հիւթը կարծրանալով կ'ըլլայ թանկագին մարգարիտ մը:

Նոյնպէս հայ ազգին վէրքերէն երկու թանկագին մարգարիտներ դուրս եկան են, — Հայկական Բարեգործական Միութիւնը եւ Հայ Աւետարանչական Ընկերակցութիւնը:

Բարեգործականը մեծ եւ բարեսիրտ Հայու մը կողմէ, յանձին Պօղոս Նուպար Փաշայի եւ Աւետարանչականը՝ Հայ Աւետարանական եկեղեցիներու կողմէ, որոնք իրենց սահմանափակ միջոցներով իսկ հըրաչքներ դործած են մեր ազգին ամենէն մեծ ճգնաժամերուն մէջ եւ կը ծրագրեն աւելի մեծ դործեր կատարել մօտ ապագային:

Երբեմն հարց մը կուգայ մեր միտքերուն մէջ թէ՛ Բարեգործականի եւ Աւետարանչականի ապագան ի՞նչ պիտի ըլլայ: Ոմանք կը խորհին թէ քանի որ Բարեգործականը բաւական մեծագումար դրամադուրի ունի եւ քանի որ Աւետարանչականը Աւետարանական եկեղեցիներն ունի, անոնց ապագան ապահովուած է:

Անոնց ապագան երբեք կախեալ չէ միայն իրենց դրամադուրիէն կամ առաջնորդներէն, այլ կախեալ է ա՛լ աւելի հայ ժողովուրդին քրիստոնէական եւ ազգասիրական զգացումներէն:

Աստուած մի՛ աբասցէ, նեթ հայ ժողովուրդի սրտին մէջ մեռնին հաւատքն ու ազգասիրութիւնը, վաղը կըլլ ցամքին Բարեգործականի եւ Աւետարանչականի ազգերունը: Ուրեմն եթէ կ'ուզենք որ մեր ազգին այս երկու օգնական հրեշտակները ապրին ու զօրանան՝ նախ ժողովուրդին հաւատքը եւ ազգասիրութիւնը զօրացնենք:

ՎԵՐ. Ե. Գ. ՃՈՆԱՋԵԱՆ

Լոս Անճելըս

ԱՐՈՒԻԵՍԱԳԷՏ
ՏԻԳՐԱՆ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ
ԵԼՈՅԹԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս ամառ ալ տեղի ունեցաւ Միջազգային 18րդ երաժշտական մրցումը Ժընեւի մէջ, մասնակցութեամբ 36 երկիրներէ նկած 327 ամաթէօր եւ փրոֆեսիօնէլ երգիչներու: Այս մրցումներուն մասնակցեցաւ եսեւ հայ մը, Լիբանանէն, երիտասարդ պարիթօն Տիգրան Ժամկոչեանը, որ երեք տարիէ ի վեր Լիբանանեան պետական երաժշտանոցի ուսուցիչներէն Ալեքսի Քարնաուքովի կաշակերտ է:

Մրցումը տեղի ունեցաւ 1962 Սեպտեմբեր 23ին, ինը հեղինակաւոր երաժշտադէտներէ բաղկացած դատական կազմի մը հակողութեամբ: Զտումին՝ մընացին 18 արուեստադէտներ որոնց մէջ նաեւ մեր հայրենակիցը՝ Տիգրան Ժամկոչեան, որ երգեց Պախէն եւ Շուպերթէն երեք եղանակներ: «Պիէնի» (Զուիցերիա) փէօնէս Միլդիբալի մարմինը հրաւիրեց Տիգրան Ժամկոչեանը համերգային ելոյթ մը ունենալու տեղույն երաժշտանոցին մէջ: Ժամկոչեան ընդառաջեց եւ երաժշտանոցի շքեղ դահլիճին մէջ հանդէս եկաւ ճի յայտադրով մը եւ արժանացաւ խանդավառ ընդունելութեան: Երաժշտանոցի տնօրէնութիւնը առաջարկեց անոր Ա. պարիթօնի մենակատարութիւնը վերցնել տեղույն օփերային մէջ: Ժամկոչեանի յայտադրին մաս կը կազմէր նաեւ հայ երաժշտադէտներու ստեղծագործութիւնները որոնք բացառիկ ուշադրութեան արժանացոյն: Ահա՛ թէ ինչ կը դրէ տը Ժիւրա»-յի թըղթակիցը.

Երեքշաբթի օր, Փարիլի սրահին մէջ, ունինդրեցինք լիբանանցի երիտասարդ պարիթօն Տիգրան Ժամկոչեանը, Ա. մըրցանակաւոր Պէյրութի պետական երաժշտանոցէն:

Յայտադիրը բաժնուած էր երկու յըստակ մասերու. առաջինը ըստ սովորուածին ըլրիքական օճիերթուարի ծանօթ եղանակներէն կազմուած, երկրորդը՝ հայաստանեան, երաժշտութիւն մը որ մեզի գրեթէ բոլորովին անծանօթ է:

Համերգին սկիզբէն իսկ, ունկնդիրը գրաւուած էր Տիգրան Ժամկոչեանով: Անոր ձայնը կը ներդրօժէր իր տարողութեամբ եւ ջերմութեամբ:

... Հայաստանեան երաժշտութիւնը փոխեց սրահին միջոցաւ: Մինչեւ այն ատեն շխարհը ու հիացած էինք, հազուադէպ վերապահութիւններով: Յանկարծ այս փայլուն երգիչը կը դառնար յուզական: Անիկա կ'արտահանէր խորունկ ու բազմերանգ երաժշտութիւն մը, նորացած արուեստ մը որ չէր խղած իր կ'արեւը ներշնչումի յորդ աղբիւրին՝ մայր հողին հետ:

Հոս, յայտադրի Բ. մասին մէջ, պէտք է ամէն ինչ յիշատակել, որովհետեւ ամէն ինչ առաջին կարգի էր: Բաւականանա՞ք նշելով հայրենի կարօտի պարզութիւնը ժողովրդական մեղեդիի մը, մշակուած կոմիտաս Վարդապետի կողմէ, այս անխոնջ հաւաքիչը Հայաստանի Փոքրերի գանձերուն: Վեհութիւնը Մոսկի արեւիկին՝ Տիգրանեանի «Անոյ» օփերային մէջ, բնաստեղծականութիւնը կանաչեանի «Ալվարդին երազը» կտորին, կաքօտի պալատները Ա. Պատմադրեանի ու Ա. Սաթեանի, ու վերջապէս հերոսականը Չուհաճեանի «հոր հոր» օփերային մէջ: Մենք այս անունները չընդօրինակեցինք ընթերցողին պարտադրելու մտադրութեամբ, այլ որովհետեւ անոնք արժէքաւոր երաժշտագէտներու յորինումներն են, զորս կ'անդիտանանք, եւ որոնց կը փափաքինք մօտէն ծանօթանալ:

Անոնց երաժշտութիւնը ամենէն աւելի ունի մարդկային ներշնչումի շէտ մը որուն անմիջապէս կը համակրիս: Ժամկոչ-

եան արուեստագէտը իր սակեայ ձայնը եւ արտայայտչական կարողութիւնը ի սպաս դարաւ անոնց չափազանց հազարական պատգամին:

Ժէօնէս Միլդիքալի կողմէ ներկայացուեցաւ երիտասարդ երգիչը: Պր. Արմեն Ժօրտան դաշնակի վրայ ընկերակցեցաւ մեծ վարպետութեամբ: Մաղթենք որ հայ երաժշտութիւնը ամէն տեղ կատարէ իր յաղթական նուաճումը:

2.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՍՓԻՒՌ

— Հայաստան —

— Երեւանի մէջ հիմնուած է դաշնամուրի գործատուն մը, որ տարեկան պիտի կրնայ արտադրել մինչեւ 10.000 դաշնակ: Գործատունը արդէն շուտով հրապարակ պիտի հանէ հայկական դաշնամուրները: Յիշեալ գործատան արտադրական թափուկներէն կը պատրաստուին նաեւ մանկական խաղալիքներ եւ երաժշտական խաղալիք գործիքներ:

— Հայաստանի կառավարութիւնը վաւերացուց Արփա գետին եւ անոր օժանդակին՝ Եղիգէսի ջուրերը Սեւանի մէջ թափելով զայն պարենաւորելու համար ջրաթեքիքական շինութեան կառուցման նախագիծը: Այսպէսով Սեւանը պիտի ըստանայ 30 միլիոն խորանարդ մեթր ջուր: Ծրագրուած աշխատանքները պիտի աւարտին 1969ին:

Երեւան. — Նշանաւոր նկարիչ Յովհաննէս Ալիսագեանի (1881-1958) գործերուն ցուցահանդէսը բացուեցաւ Հոկտեմբեր 17-ին, Հայաստանի Ազգային թանգարանին մէջ: Ալիսագեանի այս գործերը ստացուած են Ֆրանսայէն, ուր նկարիչը աշխատած է երկար տարիներ:

Յուցահանդէսի բացման առթիւ Ս. Միութեան Գեղարուեստից Ակադեմիայի

անդամ, նշանաւոր քանդակագործ Աբար Սարգիսեան, շեշտեց թէ Յովհ. Ալիսաղ - եան արտասահմանի հայ նշանաւոր նկարիչներու թիւին կը պատկանի: Ալիսաղեանի գործերը առաջին անգամ ըլլալով է, որ աջքան լայնօրէն կը ցուցադրուին Հայ - յաստանի մէջ:

— Մամուլի Տուն Երեւանի մէջ.— Հայ յաստանի մայրաքաղաք Երեւանի ուսանող - զական թաղամասին մէջ, որ իրաւամբ կանանչ քաղաք կը կոչուի, վերջերս սկսաւ նոր շինարարութիւն մը: Այս շինարարու - թիւնը Մամուլի Տուն կը կոչուի, ու շարունակութիւնը պիտի ըլլայ Գիւրգի Պալատին եւ սնորհ հետ պիտի կազմէ ճարտարագե - տական հիմնարկի ներդաշնակութիւն մը:

— Երեւանի Խ. Արդիւնանի անուն շայ կական մանկավարժական հիմնարկը փո - խադրուեցաւ նոր շէնքի մը մէջ, ուր պատ - մա-լեզուա-դրական եւ մանկավարժական ֆաբրիկի մէջերու ուսանողները սկսած են յաճախել: Եէնքի բոլոր լսարանները ունին հիմնարկ յարմարութիւններ եւ կահաւոր - ուած են ճաշակով:

— Նկարչի Ծարաթը.— Երեք տարիէ ի վեր, Հայաստանի մէջ Ազգային սամուան ընթացքին կը կազմակերպուի նկարչի Ծարաթ անունով ներքինը ու ցուցահանդէսը, որուն այս անգամ, մասնակցեցան 4-16 տարեկան անչափահասներ, ըսանկարներով, նաթիւր-մօթիւրով, գլխանկարներով եւ քանդակներով: Այս ցուցահանդէսին իրենց մասնակցութիւնը բերին նաեւ Հայաստանի նկարիչները, ցուցադրելով 250է աւելի նըկարներ: Իսկ պետական պատկերասրահին մէջ բացուեցաւ նաեւ Սփիւռքի նկարիչներուն անդրանիկ եւ մշտական ցուցահան - դէսը:

— 150.000 Տոբարի նուիրատուութիւն մը գոյացած Ազգային-եկեղեցական ժողովի պտտուիրակներուն միջեւ կատարուած հանդիմանակութեամբ մը: Այս դումարը պի - տի յատկացուի Վեհաբանին կահաւորման:

— Սկսած է աշխատել Յրդ նոր ջրա - ելեքտրակայանը, որ կառուցուած է Հրազ -

դան դեպի վրայ եւ տարեկան պիտի ար - տաւրէ 2434 միլ. քիլովատ էլեքտրական ոյժ: Դրդ կայանի շինութիւնը սկսած է Որոտան դեպի վրայ եւ որուն համար օդ - տադործուած է 30 հարաւ խորանարդ մե - թրք կրադիւն:

— Երեւանի մէջ, Լոնտոնի համալսարանի արեւելեան եւ արիւրկեան պատմու - թեան դասախօս հայալէս Տոքթ. Չարբ Տաուսիթ, որ Հայաստանի Պետական Մա - սնեադարանի վարչութեան կողմէ հրուիր ուած էր, հետաքրքրական դասախօսութիւն մը տալով, փաստացի եւ գիտական տուեալ - ներով հաստատեց թէ սերտ կապակցու - թիւն գոյութիւն ունի Ե. դարու հայ պատ - մալէս Մալսէս Խորենացիի եւ Լատին պատմագիր (Ե. դար) Ամեան Մարչելինի միջեւ: Յարգելի դիմակները ուրիշ դասա - խօսութեամբ մը, որ հայերէն լեզուով կա - տարեց, գիտականօրէն փաստեց հայ եւ օտար պատմագրութեան միջեւ գոյութիւն ունեցող սերտ կապերը:

— Հայաստանի գիտութիւններու Ա - վրոյեալեան, կենսաբանական նոր կայան մը ունեցաւ ծովուն մակերեսէն 3250 մեթր բարձրութեամբ Արագած լեռան լանջքե - բուն վրայ: Նոր կայանին մէջ, տիեզերա - կան բուսարանութեան վերաբերեալ հետա - դասութիւններ պիտի կատարուին, գեր - մանիշակագոյն եւ տիեզերական ճառա - վայթներու ազդեցութեան տակ:

— Իզոր Տէր Յովհաննէսեանի յաղ - թանակը.—

Երեւանի հանրապետական սթատիսթի թոնչքատեղը լեցուած էր խուռն բազմու - թեամբ, ուր իրենց ուժերը կը փորձէին թեթեւ աթլիթներ, որոնց կարգին էր հըն - չակաւոր Իզոր Տէր Յովհաննէսեանը:

Մրցումները նուիրուած էին Հայաս - տանի Ծամբոն եւ հայրենական մեծ պա - տերագմին: զոհուած Հայկազ Սաֆարեանի յիշատակին: Վաղըւղին կը մտնէ Իզոր Տէր Յովհաննէսեանը: Իր առաջի փորձի աւելինքը հաւատար է 8 մեթր 14 սանթի - մեթրի: Երկրորդ փորձի ժամանակ Տէր

Յովհաննէսեան նեախի նման դուրս կը խոյանայ վաղըսուլիէն եւ սաւառներով կը թռչի փոսի վրայէն: Կարած է Տ մեթր 31 սանթիմեթր մը քաղցր միջոցը: Այսպէս հայրենի քաղաքին մէջ Իգորը սահմանեց համայնարհային մը քանիչ որը 3 սանդղեթիմեթրով կը գերազանցէ ամերիկացի Ռալֆ Բոստոնի համաշխարհային ուղորդը:

— Ֆրանսա. — Փարիզ

Փարիզ հայ զբոյժներու ընկերակցութեան նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած է դասախօսական հաւաքոյթ մը նուերուած Պոլսահայ առաջին վիպասանուհի Մըրուհի Տիւսարին: Բանախօսած է զբաղիտուհի Մառի Աթմաճեանը, որ ներկայացուցած է Տիւսարի կեանքն ու գործը: Բանախօսուհին անդրադարձած է նաեւ Աշխարհաբարի յաղթանակին համար մղուած պայքարին մէջ Տիւսարի դործօն մասնակցութեանը:

— Փարիզի Փոլ Ֆարալլըի թատերասրահին մէջ հայ դերասաններու ուժեղով ներկայացուած է Բիէն Վօլֆի «Խամաճիկ»-ները: Բեմադրիչն է Ֆրանսահայ դերասան Տըդաա Նշանեանը: Խաղարկութեան մասնակցած են փորձառու դերասաններ եւ երիտասարդ սերոյժներ, որոնք բոլորն ալ ըզմայլեւիորէն կը քսած են պահել խաղին ներդաշնակութիւնը:

— Անգլիա. —

9-10րդ դարու պատմիչ Մովսէս Կաղանկատուացիի «Պատմութիւն Այրւանից աշխարհի» երկը անդլեթէնի թարգմանած է Լոնտոնի համալսարանի Արեւելագիտութեան բաժնի դասախօս, անգլիացի հայագէտ Դոկտոր Ս. Դուներ:

Գիւրքը լոյս է բնծայել Օքսֆորտի համալսարանի հրատարակչութիւնը:

— Թուրքիա. — Սասնալու

— Ստամպուլի օրերային թերթը Յակոբ Թորոզեանը երգահանդէս մը տուած է մեծ յաջողութեամբ. իր յարադրին մաս կազմած են Եւրոպացի հեղինակներու գոր-

ծերը, ինչպէս նաեւ Ա. Սաթեանի, Տ. Աւետիսեանի, Ա. Խաչատուրեանի, Ա. Բարաջանեանի եւ Ա. Այվաղեանի ստեղծագործութիւնները: Երկրչը ունկնդիրները գրաւած է իր գեղեցիկ ձայնով եւ երաժշտականութեամբ:

— Պոլսահայ համայնքը կ'ապրի մշակութային աշխոյժ կեանք, իրարու կը յաջորդեն դասախօսութիւններ, թատերական ներկայացումներ, նուազահանդէսներ եւ համերգներ: Եւ այս բոլորը մեծ մասով կ'իրականանան բաղմաթիւ Սանուց Միւթեանց անձնուէր ջանքերուն շնորհիւ: Վերջերս, Փարիզի երաժշտանոցէն պատկաւոր, դաշնակահարուհի Օր. Անի Կասերը եւ ըստամբուլահայ թերթը Պետրոս Գոլյումձեանը ելոյթ ունեցան: Իսկ կեդրոնական վարժարանի Սանուց Միւթեան կողմէ կազմակերպուած թատերական փառատօնի ընթացքին, սիրողներէ կազմուած բաղմաթիւ թատերախումբեր, ցուցադրած են իրենց բեմադրութիւնները:

— Պոլսոյ Սկիւտար թաղի Սանուց Միւթեանը հանդիսաւորապէս նշած է մեծ երգիծարան Յակոբ Պարոնեանի ծննդեան 120ամեակը: Հանդէսին ներդաս կղած է հոծ բաղմութիւն մը: Պարոնեանի գործերէն կատարուած են արտասանութիւններ եւ բանախօսութիւններ: Ինչպէս յայտնի է Պարոնեան Սկիւտարի ձեմարանին մէջ պաշտօնավարած է իբրեւ ուսուցիչ:

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

Մեր տպագրիչ Պր. Վանուս Գալեմեանեանի (Տպարան Սանակ-Մետոյ) Գանուսա գաղթելուց պատճառով, չեմ կը քսած տպել տպ «Տեղեկատու» ի Գ. (Ապրիլ) եւ Ե. (Մայիս) թիւերը: Բ.Գ. թիւերուն յաջորդած է Զ. թիւը (Յուլիս):

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ